

ОЦІНКА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ НОВОГО РЕГІОНАЛІЗМУ В УКРАЇНІ

ASSESSMENT OF SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF REGIONS IN THE CONDITIONS OF NEW REGIONALISM FORMATION IN UKRAINE

Тульчинський Р.В.

кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри менеджменту
і публічного адміністрування,
Міжнародний науково-технічний університет
імені академіка Юрія Бугая

У статті проаналізовано результати моніторингу, проведеного Міністерством регіонального розвитку, будівництва та комунально-житлового господарства відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку та Методики проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики» за встановленими напрямками та переліком показників оцінки у 2015–2017 рр. Обґрунтовано доцільність розробки методичного підходу до оцінювання рівня соціально-економічного розвитку регіонів в умовах становлення нового регіоналізму.

Ключові слова: становлення нового регіоналізму, завдання, цілі, критерії, соціально-економічний розвиток регіонів.

В статье проанализированы результаты мониторинга, проведенного Министерством регионально-го развития, строительства и коммунально-жилищного хозяйства в соответствии с Постановлением Кабинета Министров Украины «Об утверждении Порядка и Методики проведения мониторинга и оценки результативности реализации государственной региональной политики» по установленным направлениям и перечню показателей оценки в 2015–2017 гг. Обоснована целесообразность разработки методического подхода к оцениванию уровня социально-экономического развития регионов в условиях становления нового регионализма.

Ключевые слова: становление нового регионализма, задачи, цели, критерии, социально-экономическое развитие регионов.

The article analyzes the results of the monitoring, carried out by the Ministry of regional development, construction and communal services in accordance with the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On Approval of the Procedure and methodology for monitoring and evaluation of the state regional policy implementation effectiveness" according to the formed directions and the list of evaluation indicators for 2015–2017. The feasibility of developing a methodological approach to assessing the level of regions' socio-economic development in conditions of the state is substantiated the introduction of new regionalism.

Key words: formation of new regionalism, tasks, goals, criteria, socio-economic development of regions.

Постановка проблеми. Нині соціально-економічний розвиток регіонів в Україні характеризується зростаючою асиметричністю. Так, наприклад, у 2016 р. валовий регіональний продукт на одну особу у м. Києві становив 191 736 грн., що є найбільшим значенням по Україні, а в Луганській області – 14 251 грн., що є найменшим значенням. Різниця за валовим регіональним продуктом у розрахунку на одну особу між м. Києвом та Луганською областю у 2016 р. становила 13,45 разів, між м. Києвом та Чернівецькою областю – 8,2 разів, між м. Києвом та Закарпатською областю – 7,5 разів, між м. Києвом та Тернопільською областю – 6,5 разів

[3]. Диференціація між наявними доходами населення в розрахунку на одну особу в Україні посилюється. Так, у 2016 р. між м. Києвом та Луганською областю диференціація становить 7,4 разів. Наприклад, у 2010 р. диференціація цього показника між м. Києвом (37 012,7 грн.) та Запорізькою областю (12 699,6 грн.) становила 2,9 разів [4].

Одним із напрямів зменшення асиметричності соціально-економічного розвитку регіонів є становлення нового регіоналізму в Україні. Метою становлення нового регіоналізму є підвищення рівня життя населення регіонів, зокрема підвищення за рахунок зменшення аси-

метричності їх соціально-економічного розвитку [6, с. 193]. Це та інше вимагають удосконалення оцінювання соціально-економічного розвитку регіонів України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед іноземних вчених, які досліджують питання нового регіоналізму, необхідно відзначити В. Барнза, М. Кітінга, П. Кука, Л. Ледебура, Дж. Лонгліна, Дж. Луфліна, Дж. МакКомбі, Ч.Ф. Сейбла, М. Сеттерфілда, М. Сторпера, А. Харрелла, Б. Хеттне, Д. Цейтлін.

Питання становлення нового регіоналізму в Україні досліджували такі вітчизняні вчені, як, зокрема, М. Бутко, Б. Бураковський, Є. Васильков, С. Вовканич, А. Власюк, М. Гетьманчук, А. Гриценко, В. Ємельянов, А. Жицький, В. Загорський, І. Зварич, Ю. Кіндзерський, В. Кравцов, Н. Мирна, С. Пирожков, С. Романюк, В. Сиденко, Л. Семів, О. Чугріна, Г. Щедрова.

Проблематиці оцінювання соціально-економічного розвитку регіонів присвячено праці А. Амоші, В. Василенка, В. Гейця, З. Герасимчук, Б. Данилишина, Я. Жаліла, І. Кондіус, Л. Ковальської, В. Коломійчука, В. Ляшенка та інших науковців.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Віддаючи належне науковому доробку вчених, які займаються проблематикою регіонального соціально-економічного розвитку, зазначимо, що теоретико-методологічні засади становлення нового регіоналізму залишаються недостатньо розробленими та потребують подальших досліджень.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Метою роботи є проведення оцінювання соціально-економічного розвитку регіонів в умовах становлення нового регіоналізму в Україні.

Для досягнення поставленої мети у статті проаналізовано результати моніторингу, проведеного Міністерством регіонального розвитку, будівництва та комунально-житлового господарства за встановленими напрямками та переліком показників оцінки у 2015–2017 рр.; обґрунтовано доцільність розробки методичного підходу до оцінювання рівня соціально-економічного розвитку регіонів в умовах становлення нового регіоналізму.

Виклад основного матеріалу дослідження. Більшість глобальних моделей сталого розвитку будується на регіональній основі. Регіони розглядаються як сукупність утворень з позицій можливостей їх подальшого зростання та включення в глобальні процеси [5, с. 172]. Розвивається взаємозв'язок між регіональними та глобальними партнерами на субрегіональному рівні тощо.

Також поширюються процеси регіоналізації не тільки на рівні міжнародних регіонів, але й у складі самих держав, розвиваючи внутрішній потенціал власних регіональних суб'єктів. Парадигма нового регіоналізму спрямована на ефек-

тивне використання внутрішнього потенціалу регіонів за рахунок удосконалення інструментарію регіональної політики.

Для оцінювання результатів становлення нового регіоналізму в Україні необхідно здійснювати моніторинг соціально-економічного розвитку регіонів. У 2015 р. затверджено Постанову Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку та методики проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики» [1]. Відповідно до неї Міністерством регіонального розвитку, будівництва та комунально-житлового господарства з 2016 р. за встановленими напрямками та переліком показників оцінки проводиться моніторинг соціально-економічного розвитку регіонів.

Всього виділено дванадцять напрямів соціально-економічного розвитку, а саме економічна та соціальна згуртованість (R_1); економічна ефективність (R_2); інвестиційно-інноваційний розвиток та зовнішньоекономічна співпраця (R_3); фінансова самодостатність (R_4); розвиток малого та середнього підприємництва (R_5); ефективність ринку праці (R_6); розвиток інфраструктури (R_7); відновлювана енергетика та енергоефективність (R_8); доступність та якість послуг у сфері освіти (R_9); доступність та якість послуг у сфері охорони здоров'я (R_{10}); соціальний захист та безпека (R_{11}); раціональне природокористування та якість довкілля (R_{12}) [1]. Всього сумарно за всіма напрямками використовуються 64 показники. Значення рангів за напрямками моніторингу соціально-економічного розвитку регіонів у 2017 р. подано в табл. 1.

Дані таблиці рейтингів регіонів за напрямками соціально-економічного розвитку дають можливість зазначити, що в Україні не існує регіону, у якого спостерігались би приблизно однакові місця за рейтингом за всіма напрямками соціально-економічного розвитку. Так, наприклад, м. Київ у 2017 р. за значеннями шести напрямів R_1 – R_5 та R_{10} посідає перше місце за рангом серед регіонів, але при цьому за R_8 (відновлювана енергетика та енергоефективність) посідає 23 місце за рангом, за значенням напрямку R_7 (розвиток інфраструктури) – 15 місце за рангом.

У табл. 2 представлено місце регіону за даними моніторингу Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства за соціально-економічним розвитком у 2015–2017 рр.

За три роки з 2015 по 2017 рр. м. Київ та Харківська область мали незмінні перше та друге місця за рейтингом відповідно. За цей період, якщо не враховувати того, що Донецька область з 25 місця у 2015 р. піднялась на 24 місце за рангом, поступившись своїм місцем Луганській області, а Чернігівська область з 23 місця піднялась на один щабель у 2016 р., слід сказати, що тільки Кіровоградська та Рівненська області мали позитивну динаміку. Так, Кіровоградська

**Регіони за напрямом соціально-економічного розвитку у 2017 р.
за даними моніторингу Міністерства регіонального розвитку**

Регіон	Місце регіону за напрямом соціально-економічного розвитку											
	R ₁	R ₂	R ₃	R ₄	R ₅	R ₆	R ₇	R ₈	R ₉	R ₁₀	R ₁₁	R ₁₂
Вінницька область	4	6	10	17	18	3	7	8	16	9	15	14
Волинська область	11	19	21	5	11	19	19	3	19	8	1	23
Дніпропетровська область	5	2	4	7	23	4	12	5	18	13	4	16
Донецька область	24	24	8	8	25	25	25	25	12	–	22	20
Житомирська область	19	4	15	10	12	6	16	4	20	16	10	12
Закарпатська область	3	14	5	18	5	18	2	12	23	5	24	2
Запорізька область	2	12	2	19	22	23	20	22	15	19	5	17
Івано-Франківська область	14	3	13	15	15	9	6	9	24	4	6	18
Київська область	18	9	19	2	16	7	4	18	10	21	19	8
Кіровоградська область	21	18	17	13	3	12	10	10	5	14	16	24
Луганська область	25	25	25	25	24	24	8	24	6	–	25	4
Львівська область	9	5	12	14	14	5	5	13	22	6	8	19
Миколаївська область	13	22	20	21	20	17	22	6	17	18	21	21
Одеська область	7	13	14	3	13	13	14	21	21	20	20	25
Полтавська область	17	10	7	6	21	20	9	20	13	15	14	5
Рівненська область	20	16	18	20	10	22	17	1	3	3	3	11
Сумська область	23	20	6	16	9	14	23	15	9	17	7	22
Тернопільська область	12	11	11	4	4	21	1	17	25	7	12	7
Харківська область	22	15	16	11	2	1	18	2	1	10	2	1
Херсонська область	10	21	9	23	6	15	24	7	11	22	18	6
Хмельницька область	8	8	23	9	8	8	13	11	14	12	9	10
Черкаська область	16	23	22	12	19	11	11	16	2	11	17	9
Чернівецька область	6	7	24	24	7	2	3	19	8	2	13	15
Чернігівська область	15	17	3	22	17	16	21	14	4	23	23	13
м. Київ	1	1	1	1	1	10	15	23	7	1	11	3

Джерело: складено за даними джерела [1]

область з 21 місця у 2015 р. та 18 місця у 2016 р. піднялась до 17 місця у 2017 р., а Рівненська область з 11 місця у 2015 р. та 6 місця у 2016 р. посіла 3 місце у 2017 р.

Дані табл. 2 дають можливість констатувати, що у 2017 р. по відношенню до 2016 р. не відбувалося змін у рейтингу соціально-економічного розвитку в таких шести регіонах, як Донецька (24 місце), Луганська (25 місце), Харківська (2 місце), Чернівецька (5 місце), Чернігівська (22 місце) області та м. Київ (1 місце). При цьому у м. Києві, Харківській та Чернівецькій області ранг регіону є постійно високим, а у Донецькій, Луганській та Чернігівській областях – навпаки. Найбільші позитивні зміни в рангу рейтингу соціально-економічного розвитку відбулись у Тернопільській області, а саме на 14 щаблин (з 20 місця у 2016 р. на 4 місце у 2017 р.) (за рахунок шестиразового покращення показників за напрямками «фінансова самодостатність» (R₄) та «розвиток малого та середнього підприємництва» (R₅)) та Дніпропетровській області, а саме на 6 щаблин (з 10 місця на 4 відповідно, але необхідно зауважити, що у 2015 р. Дніпропетровська область посідала 5 місце за рейтингом).

А найбільше падіння рейтингу відбулось у Київській області, а саме на 11 щаблин (з 3 місця у 2016 р. на 14 місце у 2017 р.) (за рахунок погіршення значень показників за напрямками «економічна та соціальна згуртованість» (R₁) та «інвестиційно-інноваційний розвиток та зовнішньоекономічна співпраця» (R₃)), Черкаській області, а саме на 6 щаблин (з 15 на 21 місце за рейтингом) (за рахунок погіршення значень за напрямками «економічна ефективність» (R₂) та «соціальний захист та безпека» (R₁₁)), Запорізькій та Одеській областях, а саме на 6 щаблин (з 14 на 20 місце та з 15 на 21 місце за рейтингом соціально-економічного розвитку відповідно).

Але необхідно зазначити, що рейтингування за моніторингом, згідно з Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку та методики проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики» [1], яке проводиться за 64 показниками, об'єднаними у дванадцять напрямів соціально-економічного розвитку, здійснюється відповідно до значень показників без математичних обрахунків визначення

Таблиця 2

Регіони за соціально-економічним розвитком у 2015–2017 рр. за даними моніторингу Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства

Регіон	Роки			Абсолютне відхилення	
	2015	2016	2017	2015/2016 рр., +/-	2016/2017 рр., +/-
Вінницька область	7	4	7	3	-3
Волинська область	12	9	10	3	-1
Дніпропетровська область	5	10	4	-5	6
Донецька область	25	24	24	1	0
Житомирська область	16	11	12	5	-1
Закарпатська область	8	16	13	-8	3
Запорізька область	17	14	20	3	-6
Івано-Франківська область	4	12	8	-8	4
Київська область	6	3	14	3	-11
Кіровоградська область	21	18	17	3	1
Луганська область	24	25	25	-1	0
Львівська область	9	13	8	-4	4
Миколаївська область	22	19	23	3	-4
Одеська область	18	15	21	3	-6
Полтавська область	14	17	15	-3	2
Рівненська область	11	6	3	5	3
Сумська область	19	23	19	-4	4
Тернопільська область	15	20	6	-5	14
Харківська область	2	2	2	0	0
Херсонська область	20	21	18	-1	3
Хмельницька область	13	8	11	5	-3
Черкаська область	10	7	16	3	-9
Чернівецька область	3	5	5	-2	0
Чернігівська область	23	22	22	1	0
м. Київ	1	1	1	0	0

Джерело: складено, розраховано за даними джерела [1]

індексів, проведення кореляційного аналізу показників, визначення прогресорів, регресорів та розрахунків інтегрального індексу соціально-економічного розвитку тощо. Методика не дає можливості визначити асиметричність соціально-економічного розвитку та його дванадцять напрямів.

Висновки. Отже, за даними моніторингу соціально-економічного розвитку регіонів у 2015–2017 рр., що оприлюднено Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства, тільки м. Київ та Харківська області беззмінно посідали перше та друге місця відповідно, а також тільки дві області, а саме Кіровоградська та Рівненська, мали значну позитивну динаміку. У 2017 р. найбільші позитивні зміни по відношенню до 2016 р. у просуванні за рангом мали Тернопільська та Дніпропетровська області, а найбільше

падіння рейтингу за рангом відбулось у Київській та Черкаській областях. Але ранжування регіонів за значеннями показників без їх нормування має багато недоліків, що підтверджується відсутністю збігу результатів моніторингу з підрахунками інтегрального регіонального індексу людського розвитку регіонів.

Отже, все це зумовлює необхідність подальших досліджень методичних підходів до оцінювання соціально-економічного розвитку регіонів та розроблення методичного підходу до оцінювання рівня розвитку регіонів в умовах становлення нового регіоналізму, який би охоплював вплив економічних факторів соціально-економічного розвитку регіонів, а також змін в управлінні регіонального розвитку та давав би можливість порівнювати регіони між собою та асиметрію у їх соціально-економічному розвитку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Моніторинг соціально-економічного розвитку регіонів за 2017 р. / Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. URL: <http://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2018/05/Reytingova-otsinka-za-2017-rik-prezentatsiyi-materiali.pdf>.
2. Про затвердження Порядку та Методики проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2015 р. № 856. База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/856-2015-%D0%BF>.
3. Валовий регіональний продукт у 2016 р.: стат. зб. / Державна служба статистики України. 2018. 159 с.
4. Доходи та витрати населення у 2016 р.: стат. зб. / Державна служба статистики України. 2017. 106 с.
5. Тульчинська С. Перспективи та доміанти розвитку інтелектуально-інноваційної системи регіонів України. Херсон, 2014. 210 с.
6. Тульчинський Р. Становлення нового регіоналізму в умовах глобалізації. Причорноморські економічні студії. 2017. Вип. 24. С. 192–195.